

Прима В. В.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри сучасних європейських мов
Київського національного торговельно-економічного університету

СИНОНІМІЧНІ ВІДНОШЕННЯ В АНГЛОМОВНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ ТУРИЗМУ

Анотація. Стаття присвячена розгляду основних синонімічних відношень англомовної туристичної термінології. Розглянуто загальні характерні риси англомовних туристичних путівників та особливості функціонування у них туристичних термінів.

Ключові слова: термін, термінологія, синонім, путівник, функціонування.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку лінгвістичної науки характеризується поглибленою зацікавленістю до вивчення підмов, які обслуговують різноманітні сфери професійної діяльності людини [2; 4].

Термінологія будь-якої галузі знання завжди знаходиться в стані кількісної і якісної зміни: застарівають і виходять із вживання одні терміни, виникають і впроваджуються інші; змінюється семантичний об'єм раніше відомих термінів; відбувається перерозподіл значень. Це говорить про активність лексико-семантичних стосунків в термінології, які протікають дещо відмінно від літературної мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. «Якщо в загальній лексиці послідовно представлені такі явища, як полісемія, омонімія, синонімія, то в спеціальній лексиці вони мають свої особливості і обмеження. Так, як бажані вимоги для термінів виділяють однозначність, тобто одне слово – один сенс, що означає відсутність у терміна полісемантичних стосунків, омонімів, синонімів. На практиці справа йде інакше. Термін не може позбавитися від матеріальної мовної форми, де усі ці стосунки обов'язково є присутніми; проте термінологи роблять відбір синонімів, специфікацію омонімів, розділення полісемії для досягнення тих вимог, які пред'являються до терміна» [7; 5]. Розглянемо ці стосунки детальніше.

Метою статті є розгляд синонімічних відношень англомовної туристичної термінології у путівниках по Україні.

Матеріалом дослідження слугувала вибірка з таких англомовних онлайн-путівників: "World Travel Guide" та "Travel to Ukraine (the Official Travel Website and Guide to Ukraine)".

Вклад основного матеріалу. Туристичний путівник (*travel guide*) визначається як друкована книга, електронний чи аудіовізуальний довідник, який присвячений певній країні чи місту, містить інформацію щодо географічних, історичних, культурних особливостей країни, її пам'яток, наявних видів проживання, харчування, транспорту та розваг і зазвичай супроводжується ілюстраціями, схемами, картами [6].

У лінгвістиці путівник розглядається як жанровий різновид туристичного дискурсу [8]. Характерними рисами туристичних путівників є високий ступінь узагальнення, точність, інформативність та імперсональність. Основними функціями путівників є інформативна (представлення фактуальної інформації) та рекламна (створення позитивного образу певного туристичного об'єкта, що має на меті зацікавити потенційного туриста

щодо його відвідання). Саме цими функціями зумовлений вибір лексичного складу туристичних путівників.

Для туристської термінології найбільш характерна синонімія, що з'являється через перші три причини. Так, прикладами термінів-синонімів, що виникли в результаті того, що паралельного, що термінує одного і того ж поняття різними дослідниками, можуть служити такі терміни.

Agrotourism – farm tourism.

Tourism in which tourists board at farms or in rural villages and experience farming at close hand. Agrotourism has different definitions in different parts of the world, and sometimes refers specifically to farm stays, as in Italy. Elsewhere, agrotourism includes a wide variety of activities, including buying produce direct from a farm stand, navigating a corn maze, picking fruit, feeding animals, or staying at a B&B on a farm. Agritourism is a form of tourism niche that is considered a growth industry in many parts of the world, including Australia, Canada, the United States and the Philippines. Other terms associated with agritourism are "agritainment", "value added products", "farm direct marketing" and "sustainable agriculture" [10].

Поява синонімів з другої причини не характерна для англомовної термінології туризму, оскільки багато термінів запозичуються в інші мови саме з англійської і отримують різні переклади.

Для туристичної термінології характерна наявність повного і короткого позначення одного поняття, оскільки багатослівні терміни незручні через свою громіздкість: «Вживання повних форм вступає в протиріччя з принципом мовної економії, згідно з яким в мові реалізуються лише окремі мовні форми, які оптимізують комунікацію» [5; 6]. Тому в текстах з'являються короткі варіанти терміна, усечені форми, аббревіатури, а також еліптичні конструкції, коли замість повної форми терміна вживається одна з його складових частин.

В англійській термінології більше місце в створенні коротких варіантів термінів посідає аббревіація:

- *DET – domestic escorted tour;*
- *DIT – domestic independent tour;*
- *FIT – foreign independent tour;*
- *GIT – group inclusive tour;*
- *VFR – visiting friends and relatives;*
- *VR – visiting relatives;*
- *RIH / LIT – rent it here, leave it there.*

Говорячи про повні і короткі варіанти термінів, необхідно визнати, що вони є особливим випадком. В останні десятиліття склалася авторитетна думка, що ці форми не слід розглядати як синоніми, оскільки короткий варіант є вторинним, залежить від повного і за значенням, і за формою, а істинні синоніми існують на рівних правах, формально і семантично не обумовлюючи один одного [6; 7].

Таким чином, подібні терміни ми відносимо до термінологічних варіантів, про які поговоримо нижче.

Серед причин, що обумовлюють наявність синонімів в термінології туризму, можна назвати і запозичення іншомовного терміна, коли функціонують терміни-дублети, один з яких є одвічним, а інший – запозиченим.

В англomовній терміносистемі сфери туризму терміни-дублети іншомовного походження нечисленні:

- *conciierge* (фр.) – *head porter*;
- *sommelier* (фр.) – *wine waiter*;
- *platdujour* (фр.) – *dish of the day*.

Говорячи про абсолютну синонімію в терміносистемі, необхідно зупинитися і на питанні варіантності термінів, яке викликає підвищений інтерес сучасних термінологів. Існує дві протилежні точки зору на проблему термінологічної варіантності.

Перша пов'язана з Д.С. Лотте і послідовниками його школи С.І. Коршуновим, Г.Г. Самбуровою та ін. Суть цієї концепції полягає в тому, що будь-яке термінологічне слово пов'язане з поняттям ізоморфізму плану змісту і плану вираження спеціального знаку. Подібні погляди висловлювалися Є.М. Толикіною, яка характеризувала терміносистему як автономно функціонуючі в мові і утворюючі замкнуті системи, в яких семантично спеціальний знак не розвивається [1; 5].

Твердження про неможливість або небажаність варіантності в термінології характерне і для робіт зарубіжних учених. Так, ідеї ізоморфного облаштування терміносистеми підтримує В. Вілле, представник західнонімецької термінологічної школи О. Вюстера.

Друга точка зору, що визнає наявність термінологічної варіантності, склалася тільки в останні десятиліття і пов'язана з іменами таких фахівців, як Б.Н. Головін, В.П. Даниленко, В.І. Сифоров, Т.Л. Канделакі, В.М. Лейчик, І.С. Квітко. На сьогодні існує велика кількість класифікацій термінологічних варіантів.

У дослідженні ми використовуємо класифікацію, запропоновану С.В. Гриневим [6], яка, на наш погляд, є найповнішою і якнайкраще відбиває сучасне положення. Учений розглядає термінологічні варіанти всередині лексико-семантичної парадигми абсолютних синонімів. Так, він пише: «Існує думка, що синонімія і варіантність – це різні поняття, і варіантність не можна розглядати як різновид синонімії, але оскільки варіанти служать для назви одного поняття, то повністю відповідають ознакам абсолютних синонімів» [1, с. 109–110].

Грунтуючись на цих поняттях, ми класифікували англійські синоніми туристичної термінології і отримали такі дані. Аналіз вибірки англійських термінів сфери туризму показав, що 10% термінів від загальної вибірки мають варіанти в цій підмові.

З урахуванням рівня мовної системи відзначені такі види варіантів.

1) Графічні – терміни, що розрізняються тільки написанням. Подібного роду англійські синоніми представлені такими прикладами: *traveler* – *traveller*, *pressurization* – *pressurisation*, *familiarization trip* – *familiarization trip*, *ravel catalog* – *travel catalogue*, *traveler's check* – *traveller's cheque*, *appetizer* – *appetiser*, *camping site* – *camping site*.

Зазначимо, що в англійській туристичній термінології наявність графічних варіантів обумовлена насамперед відмінностями між британським і американським варіантами мови.

2) Фонетичні варіанти – це варіанти, що розрізняються тільки вимовою. Подібного роду синоніми представлені

в англійській мові у кількості 12,2% від загальних варіантів вибірки: *scheduled flight*, *valet parking*, *transit*, *boarding pass*, *hydrotherapy*.

Як і в попередньому випадку, варіанти різної вимови термінів виникають через відмінності між британським й американським варіантами мови, що приводить до збільшення кількості фонетичних варіантів в англійській термінології сфери туризму.

3) Фонетико-графічні варіанти – варіанти, що розрізняються вимовою і варіантним написанням однакових лексем. В англійській мові нами було виявлено декілька подібних варіантів (8%): *snorkeling* – *snorkelling*, *agrotourism* – *agritourism*, *barber's shop* – *barbershop*.

4) Словотворчі варіанти – варіанти, що розрізняються афіксами дериватів або порядком дотримання елементів. В англійській вибірці цей тип варіантності представлений менше, ніж інші класи – всього 5%: *shopping tour* – *shop tour*, *yachting tourism* – *yacht tourism*, *camping site* – *campsite*, *turning down* – *turndown*.

5) Синтаксичні варіанти – варіанти-словосполучення, що відрізняються синтаксичною моделлю освіти (порядком слів і відношеннями між ними). Подібного роду синоніми представлені у кількості 10%: *date of departure* – *departure date*, *date of arrival* – *arrival date*, *country of origin* – *origin country*, *tourism demand* – *demand for tourism*, *tourism infrastructure* – *infrastructure of tourism*.

6) Морфолого-синтаксичні варіанти – варіанти, один з яких є терміном-словосполученням або складним терміном, а інший – його коротким варіантом, що отриманий шляхом синтаксичних або морфологічних перетворень. Виділяються такі різновиди морфолого-синтаксичних варіантів:

– еліптичні, утворені пропуском одного з елементів багатокomпонентного терміна без зміни його значення: *farm stay tourism* – *farm tourism*, *health care tourism* – *health tourism*, *ground hand ling operator* – *ground operator*, *day tripper* – *tripper*, *world round tour* – *world tour*, *scuba diving* – *diving*, *same day visitor* – *day visitor*, *open* – *date ticket* – *open ticket*.

– композитні, утворені складанням слів або основ багатокomпонентного терміна: *agricultural tourism* – *agritourism*, *familiarization trip* – *famtrip*, *apartment hotel* – *aparhotel*.

– аббревіатурні, утворені складанням частин слів багатокomпонентного терміна або букв (акронімні варіанти); терміни цього типу досить характерні для англійської системи: *floatel* – *floating hotel*, *corkage* – *cork charge*, *motel* – *motor hotel*, *VFR* – *visiting friends and relatives*, *GIT* – *group inclusive tour*.

У позиції багатьох лінгвістів є розбіжності в тому, чи виправдано існування синонімів в термінології. Одні вважають, що вони обов'язково ведуть до непорозуміння при сприйнятті тексту і є негативними чинниками (І.А. Ізергіна, Е.Ф. Скороходько, Є.М. Толикіна, С.П. Хижняк [8]).

Інші оцінюють наявність синонімів в термінології як факт позитивний, що свідчить про розвиток наукового мислення і оформлення іншими засобами фіксації сторін реальної дійсності, що знову відкрилися перед дослідником.

Треті визнають наявність синонімів явищем терпимим, але небажаним для термінології (В.П. Даниленко, В.П. Кузьмін, Б.Н. Головін, Р.Ю. Кобрин, Ф.А. Циткіна [8]).

Розділяючи третю точку зору мовознавців, ми розглядаємо синонімію як явище, що не заважає адекватному сприйняттю тексту фахівцями і вченими. Проте велика кількість термінів-дублетів в англomовній системі сфери туризму вимагає впорядкування.

Висновки. Зібраний в ході дослідження матеріал свідчить про те, що в реалізації рекламної функції туристичного путівника велике прагматичне навантаження містять якісні прикметники, емоційно-експресивне забарвлення яких сприяє вихваленню обраного об'єкта. Семантичний аналіз англомовних термінів туризму показав, що характерним явищем досліджуваних одиниць є багатозначність.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в детальному аналізі лінгвокультурологічних та функціонально-стильових параметрів англомовних путівників.

Література:

1. Агафонова Л.Г. Туризм, готельний та ресторанний бізнес: ціноутворення, конкуренція, державне регулювання / Л.Г. Агафонова. – К. : Знання України, 2002. – 227 с.
2. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов / О.С. Ахманова. – 4-е изд., стереотип. – М. : КомКнига, 2007. – 576 с.
3. Богуславський С.С. Футбольна термінологія в німецькій мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / С.С. Богуславський – О., 2010. – 20 с.
4. Винокур Г.О. О некоторых явлениях словообразования в русской технической терминологии / Г.О. Винокур // Труды Моск. ин-та истории, философии и литературы. – 1939. – Т. 5. – С. 3–54.
5. Віт Ю.В. Англомовна офтальмологічна термінологія: лінгвокогнітивний аспект : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Ю.В. Віт. – О., 2006. – 21 с.
6. Киселёва Л.В. Путеводитель как семиотический объект: к постановке проблемы / Л.В. Киселёва // Путеводитель как семиотический объект. – 2008. – С. 10–18.
7. Литвинко О. А. Словотвірні та семантичні характеристики англійської термінологічної підсистеми машинобудування : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / О.А. Литвинко. – Х., 2007. – 20 с.
8. Прима В.В. Англомовний путівник як різновид туристичного дискурсу / В.В. Прима // Записки романо-германської філології. – 2015. – Вип. 2 (35). – С. 151–156.
9. Travel to Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.traveltoukraine.org>.
10. Ukraine // World travel guide [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.worldtravelguide.net/ukraine>.

Прима В. В. Синонимические отношения в англоязычной туристической терминологии

Аннотация. Статья посвящена рассмотрению основных синонимических отношений англоязычной туристической терминологии. Рассмотрены общие характерные черты англоязычных путеводителей и особенности функционирования в них туристических терминов.

Ключевые слова: термин, терминология, синоним, путеводитель, функционирование.

Prima V. Synonymic relations of the English tourism terminology

Summary. The article outlines main synonymic relations of the English tourism terminology. General specific features of the English guides and peculiarities of tourism terms functioning in them have been viewed in the article.

Key words: term, terminology, synonym, guide book, functioning.